

למדינת ישראל הם לעצמם מטרות מילחמה פנימיות. הרבה יותר מטרות אלה הוכרו מראש, פעמים רבות, על ידי נשיא מצריים, אך לא עוררו תשומת לב מספקת בישראל, מכיוון של מנהיגיה ישראל היו תמימי-דיעים שאין בכוחו של סאדאת להגשים.

אנוואר אל-סאדאת רצה לשים קץ לקיפאון הפוליטי שהשתרר במזרח התיכון מאז חתימת תוכנית-ארינג על ידי ישראל, בראשית 1971. הוא רצה להכריח את המצרי מות להתערב כדי לכפות על ישראל את ביצוע החלטת מועצת הביטחון 242, על פי הפירוש המקובל בעולם (אך לא בישראל): נסיגה מן השטחים המוחזקים, תוך תיקוני-גבול בלתי-מהותיים, תמורת הסכם-שלום רשמי וסידורי-ביטחון.

רק העתיד ילמד אם אכן השיג סאדאת את המטרות האלה. אך כבר ברור שהמטרה הושגה לפחות באופן חלקי: הקיפאון נשבר, המעצמות הגדולות נאלצו להתערב באופן ממשי, ויש עתה לחץ חזק על ישראל להסכים להסדר-שלום ברוח תוכנית רינג'ס ותוכנית ארינג.

כלומר: יש לחץ על ממשלת ישראל להסכים לדברים שהיא התנגדה להם בחריפות לפני המלחמה.

אם תצליח ממשלת ישראל להשיג טוב מצב של קיפאון, קרוב לוודאי שהמלחמה תתחדש.

כמה זמן תימשך הפסקת-האש?

הפסקת-האש, בצורתה הנוכחית, אינה יכולה להימשך זמן רב, אם לא תהיה התקדמות משמעותית לקראת הסדר-שלום. תחומי הפסקת-האש תוך זמן קצר יחסית, שלא תימדד בשנים, אלא בחודשים או בשבועות, ראלי ימים.

הסיבה לכך היא שהמצב הנוכחי אינו נסבל, לאורך ימים, על ידי שום צד.

הקו הנוכחי מכריח את ישראל להחזיק את מיטב האוכלוסיה הגברית במצב של גיוסקבע, כלומר: הפיכת חיל-המילואים לצבא סדיר.

לכן יש לאייש את הקווים בתקן של ימית-לחמה, והדבר יטיל עומס כבד ביותר על ישראל.

יש להוסיף לכך את המעמסה הכלכלית, אם נכונה ההערכה האמריקאית שישאל זקוקה לחידוש ציוד בסדר גודל של 10 מיליארד ל"י. הרי סכום זה מתקרב למחצית "התוצר הלאומי" של ישראל בשנה זו.

בצד הערבי הבעייה היא גם צבאית וגם פוליטית. הארמיה השלישית המבוזרת מהווה מעמסה צבאית, ויש פיתוי גדול לנסות לחלץ מן הכיתור, יהיה גם פיתוי גדול להשתמש בארמיה השנייה והשלישית כדי לנתק את ראש-הגשר של צה"ל.

חשובה עוד יותר הבעייה הפוליטית. סאדאת הסכים להפסקת-האש בניגוד לרצון העם המצרי ומדיניות-ערב, שסברו כי הצבאות הערביים מנצחים. מכיוון שאינו יכול להגיד לעמו של הצבא המצרי ריחפה אותה שעה סכנת השמדה, יכול היה להצדיק את הפסקת-האש רק בטענה שהובס לו על ידי המעצמות לכפות על ישראל הסדר-שלום שיביא לנסיגת ישראל מהשטחים המוחזקים. אם לא תהיה התקדמות משמעותית לקראת הסדר כזה, יאלץ סאדאת לחדש את המלחמה, כדי להציל את מיטתו. מצב דומה שורר בסוריה.

???

האם יש ממש באיומים הסובייטיים להתערבות צבאית?

בהחלט כן. בדרך כלל, אין ברית-המועצות נוהגת להשתמש בשיטה של בלון, ומסוכן להתייחס אל איומיה כאל איומים של אידי אמיני.

אולם יש גם סיבות ממשיות להערכה מפוכחת של איומים אלה.

בשביל ברית-המועצות, המיזרח התיכון הוא בעל ערך עצום. היא השקיעה משאבים כבירים כדי להתבסס כאן, ויש לה אינטרסים רבים ברחבי המרחב. היא שמה את עינה על אוצרות המינרל הפרימי, שהם עתודות-הנפט החשובות בעולם.

האמריקאים מכירים באינטרס סובייטי זה, ואינם מנסים עוד לגרש את ברית-המועצות מן המרחב. המטרה האמריקאית היא רק למנוע התפשטות סובייטית נוספת. כל המערך הסובייטי במרחב מעוגן במיטת הקיים במצריים. נפילת סאדאת תהווה מכה עצומה לשליטים הנוכחיים בקרמלין. יש להניח שהם יהיו מוכנים להסתכן במידה רבה כדי למנוע זאת, עד כדי תזווה לסף מלחמת-עולם.

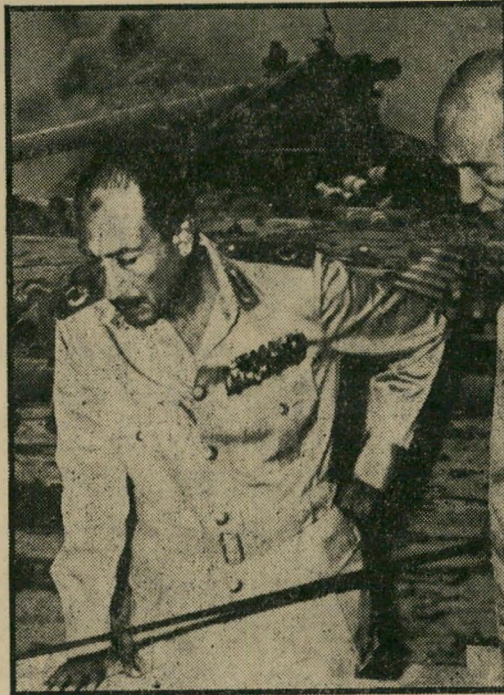
זהו הסיבה לכך שברית-המועצות העמידה לרשות הצבאות הערביים אמצעי-לחמה שלא הופעלו קודם מעולם בקרב, ושלא נמסרו אף לצבאות המדינות הקומיניסטיות עצמן. כשם שהנשק הזרם עתה לישראל מרוקן במידה מסוימת את המחסנים האמריקאיים, כך נאלצת ברית-המועצות לרוקן את מחסניה ולהוציא נשק מידי הצבא הסובייטי עצמו, כדי לצייד את צבאות מצריים וסוריה.

משום-כך אין המאורעות במיזרח התיכון מהווים עניין שולי לשליטי הקרמלין, אלא עניין בעל חשיבות גלובלית ממדרגה ראשונה, המשפיע באופן מהותי על עצם מעמדה של ברית-המועצות בעולם. גם האמריקאים מעריכים זאת כך, ומשום כך התייחסו בריצינות המירבית לאיומים הסובייטיים. רצינות זו מצאה את ביטוייה הן באיום הנגדי של הכוננות צבאית אמריקאית, הן בנכונות לכפות על ישראל הפסקת-אש. אספקה לארמיה השלישית וכנראה גם הסדר מדיני הנוגד את עמדתה של ממשלת גולדה.

האם היו הסובייטים שותפים לפתיחת-המלחמה על ידי הערבים?

גולדה וניכסון: לחצים בעוצמה מוגברת

סאדאת ושר-הביטחון שלו: ביטחון עצמי חדש

קיסיוג'ר וסיסקו: פחד מפני התערבות סובייטית

אין ספק שהסובייטים ידעו על ההכנות, וציינו את צבאות-ערב בנושק המירבי שהיה דרוש. אך נראה שהם לא הסכימו למועד שנקבע על ידי סאדאת ואסד. אחת קשה להסביר את הבריתה המבמהלת של היועצים הסובייטיים ערב המלחמה, שכללה לשמש אזהרה יחידה במינה לצה"ל על בוא ההתקפה הערבית.

???

האם נחלש מעמדה של ישראל בעולם כתוצאה מן המלחמה?

בהחלט, ובמידה רבה. קנה-המידה הנכון הוא להשוות את מעמדה של ישראל בסוף אוקטובר 1973 למעמדה בסוף יוני 1967.

● **בזירה הצבאית:** יוקרתה של ישראל הגיעה לשיאה. צה"ל נחשב לצבא הסובי ביותר בעולם, ששום כוח ערבי אינו מסוגל לנצחו. היחס הכללי אל הפוטנציאל הצבאי הערבי היה יחס של בוז וזלזול. שרתי-המודיעין של ישראל נחשבו אף הם לטובים בעולם, ונהנו מיוקרה בלתי-מעוררת. כל זה השתנה עתה. אנשי-מיקצו צבאיים מעריכים, כמובן, את ההישג העצום של צה"ל בבלימת ובהדחת המצרים והסורים. מבחינה צבאית-מיקצועית טהורה, היה זה הישג גדול יותר מאשר הניצחון המוחץ של 1967 ו-1956.

אולם יש עתה הערכה חדשה לפוטנציאל הצבאי הערבי, והדבר מחזק את ידי הגורמים הסבורים שיש לכפות הסדר, כדי למנוע התלקחות העלולה לגרור את העולם לעימות גלובלי. בדעת-הקהל העולמית נפגמה יוקרת צה"ל. יוקרת שרתי-המודיעין נפגעה עוד יותר. אפילו מומחיי הפנטגון האמריקאיים מאוכזבים מצורת הפעלתו של צה"ל ומחירות התגובה הישראלית, נוטים להעריך מחדש את יחסי-הכוחות במזרח-התיכון.

הערבים עצמם שאבו עידוד מההישגים בראשית המלחמה ומעצם העובדה שלא נשברו עד תום הקרבות. הדבר יחזק את עמדת-הסדרה שלהם, יגביר את דרישור תיהם, וגם יחזק את המחנה שישען כי אין לעשות שלום עם ישראל, מכיוון שבמוקדם או במאוחר יצליחו הערבים למגרר גם בשדה-הקרב, כפי שמיגררו בשעתו את הצלבנים, אחרי מאה שנה.

יחד עם זה, מלמדת המלחמה את הערבים שבעתיד הנראה לעין לא יוכלו למגר את ישראל גם בהתקפת-פתע מוחצת ומוצלחת ככל שתהיה, ודבר זה יחזק את היסודות הכתובים.

● **בזירה הבינלאומית:** נהנתה ישראל ביוני 1967 מתמיכה כימעט טוטאלית של דעת-הקהל העולמית. היו לה קשרים מצוינים עם כל העולם המערבי, מלבד צרפת, עם רוב מדינות אפריקה השחורה וחלק ניכר מן "העולם השלישי".

כיום מבודדת ישראל כימעט לחלוטין. מעמדה התערער בכל רחבי אירופה, היא סולקה מכל אפריקה השחורה, אפילו חוגים פרו-ישראליים מסורתיים נוטים עתה לניטרליות.

על רקע זה יש חשיבות מיוחדת לניתוק היחסים מצד מדינות פרו-ישראליות מובהקות (ליבריה, חבש, זאיר, קניה), התנגדות ממשלות פרו-ישראליות (גרמניה, תורכיה, יוון), למעבר נשק אמריקאי לישראל בשטחן, ובמיוחד העמדה העוינת של בריטניה.

ידידה זו נגרמה במידה רבה על ידי אינטרסים כמו אספקת-הנפט, אך היא משקפת גם את התפנית בדעת-הקהל העולמית. דעת-הקהל זו היתה מובטחת לישראל כאשר היה נדמה שישאל רוצה בשלום הערבים מתנגדים לשלום, אך השתנתה כאשר היה נראה לרבים שהערבים מוכנים לשלום. זאילו ישראל מעדיפה כיבוש שטחים על מני השלום. גם היחס השלילי המוחלט של ממשלת ישראל לשאיפות העם הפלסטיני השפיעה על תפנית זו. שינוי דעת-הקהל משפיע על בעיות מעשיות כגון אספקת נשק, הצבעות באו"ם והאווירה הכללית בעולם ביחס להסדר ישראלי-ערבי.

● **בזירה הכלכלית:** בשנים שלפני מלחמת יום-הכיפורים הקדישה ישראל לביטחון למעלה מרבע התוצר הלאומי הגולמי שלה — שיעור שאין לו אח ורע בעולם מחוץ לתקופה של מלחמת-עולם. (השיעור באמריקה ובברית-המועצות היה פחות ממחצית שיעור זה). בשנים שלפני מלחמת-ששת-הימים היה השיעור הרבה יותר קטן. עתה תגדל המעמסה עוד יותר.

פירוש הדבר שישאל תהיה תלויה עוד יותר בארצות הברית, והדבר ישפיע במידה רבה מאד על כוחה להתנגד ללחצים או לעמוד על תנאי-שלום הנוחים לה.

● **בזירה הפנימית:** קשה להעריך כיום איך תשפיע המלחמה על המוראל.

המוראל בימי המלחמה עצמה היה גבוה, כמו תמיד, ובחיות יותר מאשר בעורף. אולם בפעם הראשונה מאז קום המדינה התערער האמון של הציבור בממשלה ובאישיה הבולטים. גרוע לא פחות: בפעם הראשונה נמתחת ביקורת גלויה וסמיוית על ההנהגה הצבאית. בחלקים רבים של הציבור גמלה ההכרה שהם הולכו שולל, ורמו הוטעו על ידי מנהיגים קצרי-ראות.

אם אכן יתברר שאף אדם אחד בישראל לא יישא באחריות עבור המחזלים המדיניים ו/או הצבאיים שהגיעו לידי ביטוי במלחמת יום-הכיפורים, עלולה להיות לדבר השפעה הרסנית על המוראל במדינה בשנים הקרובות. עלולה להתפשט רוח צניית הסרת-תקדים, וזלזול בהנהגה ובמנהיגים, בוז למערך הפוליטי, ירידה מוגברת מהארץ והוסר-אחריות שידבק בכל דרגי ההנהגה המינהלית.

אווירה כזאת מוכרחה להשפיע בצורה קריטית על כוח-העמידה של המדינה, יותר מכל הכיבושים, המחזלים, הסעויות והמישגים הצבאיים של ההנהגה המדינית והצבאית.